

Pelkoa ja inhoa utopiassa

Narratiivinen analyysi entisen Gloriavale-yhteisön jäsenen kertomuksesta

Riina Tissari

Kandidaatintutkielma

Kulttuurien tutkimus, uskontotiede

Historian, taiteen ja kulttuurien tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2026

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Riina Tissari

Pelkoa ja inhoa utopiassa – Narratiivien analyysi Gloriavale yhteisöstä lähteneiden kertomuksista

Sivumäärät: 28

Kandidaatintutkielmassa tutkin narratiivisen analyysin kautta kristillisestä Gloriavale-yhteisöstä lähteneen jäsenen omaelämäkerrassa kerrottua kertomusta, jossa hän kuvailee elämäänsä yhteisössä, yhteisön johtajaa ja elämää yhteisön ulkopuolella sekä suhdettaan uskontoon lähdön jälkeen. Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille vahingollisten uskonnollisten yhteisöjen toimintamalleja.

Keskityn analyysissä löytämään kertomuksesta seikkoja, jotka tukevat yhteisön näkemistä kulttina, haitallisena uskonnollisena yhteisönä. Tutkielmassa käsitellään myös karismaattisen johtajan merkitystä uskonnollisen yhteisön toiminnassa, sekä elämää yhteisöstä lähtemisen jälkeen ja kuinka suhde uskontoon muuttuu lähdön jälkeen. Myös elämäntapayhteisön käsite on oleellinen osa tutkimusta.

Tutkimusaineistona toimii Lilia Tarawan vuonna 2017 julkaisema *Daughter of Gloriavale: My Life in a Religious Cult*, jonka kirjoittaja on lähti perheensä kanssa yhteisöstä ollessaan 18-vuotias. Kirjassaan hän kuvaa elämää yhteisössä, suhdetta isoisäänsä joka oli Gloriavalen johtaja, sekä niitä ristiriitoja mitä yhteisön säännöt ja opetukset hänessä ja hänen perheessään herättivät. Kirjassa käydään myös läpi elämää yhteisön ulkopuolella ja kirjoittajan elämää kirjan julkaisuun saakka.

Tutkimuksessa tuli ilmi useita kulttiteorioita tukevia seikkoja, jotka ovat osa kulteille ominaisia toimintatapoja ja -malleja. Kuvaukset yhteisön arjesta ja johtajan toiminnasta osoittavat kultti-termin käytön olevan oikeutettua. Varsinkin kuvaukset yhteisön johtajasta asettuivat linjaan karismaattisia kulttijohtajia käsitteleviin tutkimuksiin. Aineistossa tuli kuitenkin ilmi myös positiivisia asioita yhteisössä asumisen ja yhteisöllisyyden kontekstissa.

Avainsanat: uskonnollinen yhteisö, kultti, karismaattinen johtajuus, apostasia, elämäntapayhteisö

	3
1 JOHDANTO	4
1.1 Tutkimusaihe ja lähtökohdat	4
1.2 Gloriavale	5
1.3 Tutkimuskysymykset	6
1.4 Aiempi tutkimus	6
1.5 Teoreettinen viitekehys & keskeiset käsitteet	7
1.5.1 Apostasia	7
1.5.2 Elämäntapayhteisö	8
1.5.3 Kultin tuntomerkit	8
1.6 Eettiset kysymykset	10
2 AINEISTO JA METODIT	11
2.1 Aineisto	11
2.2 Narratiivinen analyysi tiedontuottamisen metodina	11
3 ANALYYSI	13
3.1 Gloriavale kotina	13
3.2 Neville Cooper – Jumalan mies?	16
3.3 Hyvästit yhteisölle	18
3.4 Elämä ulkopuolella	19
4 YHTEENVETO JA LOPPUPÄÄTELMÄT	22
5 JATKOTUTKIMUKSEN MAHDOLLISUUDET	24
LÄHTEET	25

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaihe ja lähtökohdat

Uskontojen maailma on monimuotoinen ja uskonnot ovat jatkuvassa kehityksessä ja liikkeessä. Suurten uskontojen alle mahtuu lukuisia pienempiä suuntauksia, jotka saattavat jakautua entisestään pienempiin suuntauksiin. Varsinkin kristinuskon sisällä vaihtelevuus on suurta. Esimerkiksi erilaisia protestanttisia uskontokuntia on arvioiden mukaan kymmeniä tuhansia. Tarkan lukumäärän määrittäminen on hankalaa, johtuen erilaisista näkemyksistä miten uskontokunta määritellään (Center for the Study of Global Christianity). Uskontokunnat voivat olla jäsenmäärältään suuria, tai pieniä yhteisöjä, jotka eivät olet virallisia kirkkoja.

Uutisiin nousee ajoittain otsikoita erilaisista uskonnollisista yhteisöistä, joissa johtoasemassa olleet henkilöt ovat syyllistyneet erilaisiin rikoksiin. Esimerkiksi loppuvuodesta 2025 Iltalehti uutisoi Satakunnassa vaikuttaneen pienen kristillisen lahkon johtajan syyllistyneen lapsikaappaukseen ja aikuisiin ihmisiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin. Mediassa on ollut esillä myös nk. Koivuniemen kultti, jonka johtajana toimivan Tapani Koivuniemen toimia on kritisoitu ja liikkeen sisäiset toimintatavat ovat nostaneet huolen esimerkiksi liikkeeseen kuuluvien lasten hyvinvoinnista (Alastalo 2010). Ulkomailta uutisia löytyy runsaammin, esimerkiksi Ruotsissa paljon mediahuomiota on saanut Knutbyn lahko, jossa karismaattisen johtohahmon manipuloima nainen päätyi henkirikokseen. Rikoksen tultua julki alkoi lahkon toiminnasta ilmetä muitakin ongelmia ja tapauksesta on kirjoitettu kirjoja ja tehty dokumentteja (Mäkelä 2022).

Ihmisiä kiinnostaa kuulla suljettujen ovien takana tapahtuvasta ja useimmiten yhteisöjen entisten jäsenten kertomukset, elämäkerrat ja dokumentit saavatkin paljon huomiota ja herättävät keskustelua. Traumaattisten kokemusten jakaminen voi myös toimia terapeuttisena keinona käsitellä asiaa ja tarjota vertaistukea muille samankaltaisessa tilanteessa oleville (Cienfuegos & Monelli 1983, 43, 45). Monet uskonnollisista yhteisöistä lähteneet toimivat esimerkiksi motivaatiopuhujina, levittäen tietoa haitallisista yhteisöistä ja niiden ominaispiirteistä, kuten esimerkiksi Claire Ashman, jonka elämää varjostivat vuosien ajan tiukat uskonnolliset yhteisöt. Ashman on kertonut avoimesti kokemuksistaan pitämällä mm. useamman Ted Talk-puheen ja julkaisemalla kokemuksistaan kirjan *Lessons from a Cult Survivor* vuonna 2018 (Turner 2021).

Tutkielmani keskittyy kristillisestä Gloriavale-yhteisöstä poislähteneen jäsenen kertomuksesta ajastaan yhteisössä ja yhteisön ulkopuolella. Tutkimus tarkastelee narratiivien analyysin kautta entisen jäsenen julkaisemaa omaelämäkertaa. *Daughter of Gloriavale: My life in a Religious Cult* -teoksen kirjoittaja Lilia Tarawa on yhteisön entinen jäsen ja yhteisön perustajan lapsenlapsi. Tarkoitukseni on löytää

elämäkerrallisesta kertomuksesta syitä ja seikkoja, jotka tukevat tai kyseenalaistavat yhteisön kutsumista kultiksi. Tutkin narratiivien analyysin avulla kertomuksessa esiintyviä tapoja kuvata Gloriavale-yhteisöä, Neville Cooperia ja syitä lähtöpäätökseen. Myös elämä yhteisön jälkeen on tarkastelussa, varsinkin suhtautuminen kristinuskoon ja jäsenen omaan kokemukseen uskostaan. Peilaan löytämiäni havaintoja kultteja ja karismaattisia johtajia käsittelevien tutkimusten tuloksiin.

Uskonnollisten yhteisöjen kehittyminen kontrolloivaan suuntaan on aiheena kiinnostava ja tärkeä. Ilmiön tutkiminen auttaa tunnistamaan haitallisia toimintamalleja ja mahdollisesti ennaltaehkäisemään uusien jäsenten liittymistä. Entisten jäsenten kertomukset toimivat varoittavina esimerkkeinä ja lisäävät tietoisuutta ilmiön ympärillä, mutta antavat myös äänen haitallisten yhteisöjen uhreille. Tässä tutkielmassa pyrin entisten jäsenien tarinoita analysoimalla tuomaan esille niitä merkkejä, jotka saattavat indikoida yhteisön olevan haitallinen.

1.2 Gloriavale

Gloriavale on Uudessa-Seelannin Haupirissa toimiva kristillisiä arvoja noudattava elämäntapayhteisö. Yhteisössä elää tällä hetkellä reilu 90 perhettä ja lapsia yhteisön sisällä syntyy noin 30 vuodessa yhteisön omien verkkosivujen mukaan. Yhteisön jäsenet eivät usko ehkäisyyn tai aborttiin, joten perhekoot ovat suuria. Yhteisössä painotetaan kristillisiä oppeja, joiden mukaan pelastus perisyynnistä ja Jumalalle omistautuminen sekä tämän palveleminen ovat opeista tärkeimmät. (Gloriavale Christian Community.)

Gloriavalen historia juontaa 1950-luvun Australiaan, kun nuori Jumalaa kunnioittava saarnaaja, Neville Cooper (1926–2018) alkoi matkustaa ympäri mannerta julistamassa Jumalan sanaa. Cooperin mukana kulki hänen omistautunut vaimonsa Gloria Cooper. Pariskunta sai vuosien aika 16 lasta, joista 15 eli aikuisikään saakka. Perhe muutti usein Australian sisällä, kunnes Cooper sai kutsun tulla saarnaamaan Uuteen-Seelantiin. Koko Cooperin perhe lähti matkalle mukaan ja lopulta perhe asettui asumaan Rangioraan, jonne Cooper alkoi kokoamaan kasaan seuraajiaan, joita oli kertynyt hänen evankelistavuosiensa aikana. Seuraajat, joita alettiin kutsua nimellä Cooperites, asettuivat asumaan Cooperin perheen lähelle. Näin sai alkunsa Neville Cooperin haaveilema kristillinen utopia, jonka tarkoitus oli toimia yhteisön ja muiden ihmisten hyväksi. Yhteisö korjasi vanhoja autoja, antoi ne tarvitseville perheille ja laajensi auttamistaan myös yhteisön ulkopuolelle (Beale 2009, luku 1.) Yhteisö muutti muutamaan otteeseen, mutta asettui vuonna 1976 asuttamaan isoa maitotilaa Springbankiin (Beale 2009, luku 1). Neville Cooper nimesi yhteisönsä Christian Church of Springbankiksi. Yhteisö ja yhteisön ylläpitämät tehtaat ja maatilayritykset kasvoivat, jolloin tarve uudelle isommalle tilalle tuli eteen. Vuonna 1991 yhteisö löysi sopivan kiinteistön länsirannikolta, Haupiri-järven katveesta ja alkoi rakennuttamaan uutta ja parempaa asuinympäristöä jäsenilleen. Uusi

asuinyhteisö nimettiin Gloriavaleksi, kunnioittamaan edesmenneen Gloria Cooperin muistoa (Gloriavale Christian Community). Yhteisö sijaitsee samassa paikassa tänäkin päivänä.

Yhteisö oli vuosien mittaan muuttunut entistä sulkeutuneemmaksi. Ulkomaailma alkoi arvostella yhteisön arvoja, muun muassa naisten näennäisesti alistettua asemaa verrattuna yhteisön miehiin. Pian yhteisön sisäiset suhteet nousivat ulkomaailman ja median tietoon, kun Neville Cooperia syytettiin useammasta seksuaalirikoksesta. Yksi uhreista oli hänen poikansa Phil Cooper, jonka tarina on toinen teos tämän tutkimuksen tutkimusaineistosta. Cooper sai vuonna 1995 viiden vuoden vankeustuomion, josta hän istui vain 11 kuukautta, kunnes vapautui takuita vastaan (Tarawa 2017, 22).

Gloriavale on ollut mediassa esillä ja noussut kansainvälisen huomion kohteeksi vuonna 2024 julkaistun *Escaping Utopia*¹ -dokumentin myötä. Dokumentti keskittyy vahvasti Neville Cooperin pojan, Phil Cooperin tarinaan ja siinä haastatellaan useita entisiä jäseniä. Myös vuonna 2022 julkaistu Noel Smythin ja Fergus Gradyn ohjaama *Gloriavale* nosti yhteisön toimintaa suuremman yleisön tietoon.

Vuonna 2025 Gloriavalen nykyinen johtaja, Howard Temple julkaisi lausunnon, jossa yhteisö pyysi anteeksi yhteisön historiassa tapahtuneita rikoksia ja lasten hyväksikäyttöpauksia (RNZ 2025). Gloriavale on myös lisännyt verkkosivuilleen tietoa miten puuttua hyväksikäyttöön ja millaisia keinoja avun saamiseen on olemassa (Gloriavale Christian Community).

1.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten entinen jäsen kuvailee yhteisöä ja miksi hän puhuu siitä kulttina?
 - 1.1. Miten perustaja Neville Cooperista puhutaan?
2. Miten entisen jäsenen suhde uskontoon on muuttunut?

1.4 Aiempi tutkimus

Itse Gloriavale-yhteisöstä ei ole tehty aiempaa tieteellistä tutkimusta, mutta yhteisöstä löytyy paljon tietoa eri internetsivuilta ja entisten jäsenten kertomuksia tuli vastaan muitakin kuin primääriaineistona käyttämäni kirjat. Tuorein löytämäni kertomus ja omaelämäkerta on vuodelta 2025². En kuitenkaan keskity tässä tutkielmassa muihin kertomuksiin kuin primääriaineistoon. Vaikkei yhteisöstä itsestään

¹ suom. Gloriavale – Pako kultista

² Theophilia Pratt – Unveiled (2025)

ole aiempaa tutkimusta, pyrin taustoittamaan tutkielmaani eri elämäntapayhteisöjä ja kultteja käsittelevien tutkimusten kautta.

Elämäntapayhteisöjä ovat tutkineet mm. Lucy Sargisson ja Lyman Tower Sargent, joiden tutkimus *Living in Utopia: New Zealand's Intentional Communities* (2017) käsittelee nimensä mukaisesti uusiseelantilaisia elämäntapayhteisöjä ja Gloriavale on mainittu tämän teoksen yhteydessä. Sargisson on myös julkaissut vuonna 2004 *Contemporary Justice Review* -julkaisussa artikkelin elämäntapayhteisöjen sisäisestä oikeudenmukaisuudesta ja sen toteutumisesta.

Uskonnollisia yhteisöjä, lahkoja ja kultteja käsittelevää kirjallisuutta löytyy paljon. Valitsin tämän tutkielman tueksi Lorne Dawsonin *Comprehending Cults: The Sociology of New Religious Movements* (2006) ja *Cults and New Religious Movements a Reader* (2003) -teokset. Teokset ovat hyvä katsanto erilaisten uskonnollisten yhteisöjen muodostumiseen ja sisältöihin. Teokset käsittelevät myös yhteisöjen pimeitä puolia, jotka nousevat esille myös Gloriavalen yhteydessä. Hyödynnän myös suomalaista tutkimuskirjallisuutta. Merja Vileniuksen teos *Karisma ja kultit* (2017) perehtyy syvällisesti karismaattisten kulttien johtajiin ja näiden merkitykseen kulttien muodostumisessa ja toiminnassa. Myös Aini Linjakummun *Uskonnon varjot – Hengellinen väkivalta kristillisissä* (2015) on tärkeä lähde. Kirja käsittelee kristillisten yhteisöjen jäsenyyttä, sekä jäsenten kokemaa hengellistä (ja fyysistä) väkivaltaa.

Teemu Mantsinen on tutkinut apostasiaa ja uskonnollisuudesta irtautumista suomalaisen Helluntailaisuuden piirissä. Mantsisen ja Kati Tervo-Niemelän artikkeli ”Leaving Christianity” teoksessa *Handbook of Leaving Religion* avaa ilmiötä kristinuskon kontekstissa. Myös Jukka Timonen on tutkinut uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden henkilöiden kertomuksia artikkelissaan ”Identiteetin rakentuminen uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden elämänkertomuksissa”, joka on julkaistu vuonna 2013 *Elore* -lehdessä.

1.5 Teoreettinen viitekehys & keskeiset käsitteet

Tarkastelen tutkimusaihetta kolmen käsitteen kautta: apostasia, elämäntapayhteisö ja kultti. Jäsennän näiden käsitteiden avulla tutkimusaineistosta esiin nousevia narratiiveja.

1.5.1 Apostasia

Apostasia, eli uskosta pois kääntyminen on monimutkainen termi, jolla kuvataan yksilön muuttuvaa suhdetta henkilökohtaiseen uskoonsa. Termiä käytetään useimmiten, kun puhutaan yksilön poiskääntymisestä jostain institutionaalisesta uskonnosta, esimerkiksi kristinuskosta. Tutkimusta

kristinuskosta poiskääntyneistä henkilöistä löytyy paljon, joten käytän sitä näkökulmaa tässä tutkielmassa, koska Gloriavale on kristillinen yhteisö. Irtaantuminen uskonnollisesta yhteisöstä alkaa, kun jäsen huomaa selkeän ristiriidan todellisuuskäsityksessä, joka on muotoutunut yhteisössä olon aikana. Jäsen voi huomata kyseenalaistavansa yhteisön arvoja tai sääntöjä, jolloin vallitseva todellisuus alkaa tuntua vieraalta. Tästä seuraa prosessi, jossa jäsenen on samaan aikaan omaksuttava uusi todellisuuskäsitys, säilytettävä jotain vanhasta ja yrittää sovittaa näitä yhteen (Timonen 2013: 122.)

1.5.2 Elämäntapayhteisö

Elämäntapayhteisöt ovat yhteisöjä, joissa jäsenet toimivat yhteisen hyvän ja edun saavuttamiseksi. Elämäntapayhteisöjä leimaa usein jokin syy, tarkoitus tai tavoite, jonka eteen yhteisön jäsenet toimivat ja elävät. Elämäntapayhteisöt voivat olla esimerkiksi yhteisöjä, joissa jäsenet asuttavat yhdessä laajempaa maa-aluetta, missä yhteisö tuottaa itse suurimman osan elintarvikkeistaan. Myös erilaiset kommuunit voivat toimia elämäntapayhteisön tavoin, jos kommuunissa noudatetaan jonkin tietyn elämäntyylin tapoja ja arvoja. Oleellisin piirre on yhteisöön sitoutuminen. Elämäntapayhteisöjä on monenlaisia ja eri kokoisia, mutta tässä tutkielmassa perehdytään uskonnollisten yhteisöjen toimintaan ja piirteisiin (Sargent & Sargisson 2004, 5.)

Gloriavale on yhteisö, jossa toimii monia maatalouden elimiä, kuten maitotila ja isot viljelykset. Yhteisö myös kasvattaa ja teurastaa syötävän lihan itse, sekä tekevät itse vaatteensa ja rakentavat yhteisön rakennukset. Yhteisö on erittäin omatoiminen, ulkopuolelta haetaan vain sellaiset välttämättömät asiat, kuten hygieniatuotteet, mitä yhteisö ei itse voi tuottaa tai valmistaa. Yhteisöä on verrattu Yhdysvalloissa vaikuttaviin amisseihin, joiden elämäntyyli on samankaltainen omavaraiseen talouteen painottuva yhteisö (Sargent & Sargisson 2004, 74–76). Jäsenet asuvat perheineen parakeissa, jotka jaetaan yhden tai useamman muun perheen kanssa. Ruokailu on aina yhteisöllinen tapahtuma ja kaikki päivän ateriat nautitaan suuressa salissa muiden jäsenten kanssa.

1.5.3 Kultin tuntomerkit

Tässä tutkielmassa keskiössä on kultti-sanank merkitys ja käyttö, kun tutkin entisen jäsenen syitä kutsua Gloriavalea kultiksi. Tärkeää on tietää erot lahkon ja kultin välillä, vaikka arkipuheessa sanoja käytetään usein rinnakkain. Termien käyttö ja erilaisten uskonnollisten suuntausten luokittelu niiden alle ei ole yksinkertaista (Partridge 2006: 20). Avaan seuraavaksi uusien uskonnollisten liikkeiden, lahkon ja kultin käsitteitä tarkemmin.

Uudet uskonnolliset liikkeet ovat uskonnollisia suuntauksia, joita on syntynyt sekä valtavirtauskontojen sisällä kuin niiden ulkopuolella. Niihin lasketaan myös vaihtoehtoisen hengellisyyden muodot, kuten esimerkiksi jooga, meditaatio ja kabbalismi, vain muutamia mainitakseni.

Lahkot ovat perinteisestä uskonnosta tai uskonnollisesta perinteestä, kuten kristinuskosta, irtautuneita suuntauksia. Näiden suuntausten juuret ovat kuitenkin vahvasti alkuperäisessä uskonnossa ja näillä suuntauksilla voi olla hyvinkin traditionaalinen, oikeaoppinen usko. Ominaista lahkoille on myös niiden halu erottaa oikeaoppinen, hurskas usko näkyväksi osaksi elämää. Lahkot ovat usein karismaattisten johtajien luotsaamia, herätystä korostavia ja fundamentalistisia (Partridge 2006, 17–18). Lahkot ovat vapaaehtoisesti järjestyneitä yhteisöjä, joissa jäseniltä vaaditaan usein suurta omistautumista ja sopeutumista yhteisön sääntöihin ja toimintaan. Yksilöllinen sitoutuminen ja vankka itseidentiteetti ovat oleellisia arvoja lahkojen jäsenille. Jäsenten samankaltaisuus on lahkoissa yleistä, koska tietynlaiset yhteisöt vetävät puoleensa tietynlaisia jäseniä. Institutionaaliseen kirkkoon verrattuna ryhmä on huomattavasti homogeenisempi. Lahkoille on yleistä myös selkeät rajat sisä- ja ulkopiiriläisten välillä. Omaa uskonkäsitystä pidetään oikeana ja muiden ulkopuolella olevien uskoa harhaoppisena tai riittämättömänä (Partridge 2006, 17–19; Dawson 2006, 26–27.)

Kultti on monien tutkijoiden mielestä ongelmallinen termi, mutta tutkielmani tutkimuskysymyksen vuoksi koen tarpeelliseksi avata käsitettä. Kuten jo aiemmin todettu, kultti ja lahko ovat käsitteinä hyvin lähellä toisiaan, mutta ne voidaan erottaa toisistaan muutamia seikkoja tarkastelemalla. Uskonnollinen yhteisö saattaa aluksi olla kuin mikä tahansa muukin lahko, tai uusi uskonnollinen yhteisö. Jos kuitenkin yhteisössä alkaa näkyä merkkejä mielenhallinnasta, jäsenten kontrollista ja uhkaavista tulevaisuuden kuvista, on yhteisön toiminnassa kultteihin yhdistettäviä piirteitä. Tutkija ja tohtori Steve Hassan (s. 1954) on kehittänyt lukuisten muiden kulttitutkijoiden tuloksia seuraten *BITE*-mallin, joka on luotu kuvaamaan kulteisissa tapahtuvaa kontrollia. Jos uskonnollisen yhteisön toiminta osuu näihin piirteisiin, voidaan silloin puhua kultista.

BITE-malli on lyhenne sanoista *Behavioral control* (käyttäytymisen kontrolli), *Information control* (informaation kontrolli), *Thought control* (ajattelun kontrolli) ja *Emotional control* (emotionaalinen/tunteiden kontrolli). Näiden yläluokkien sisällä on kymmeniä erilaisia kohtia, jotka kuvaavat kontrolloivan kultin toimintaa ja auttavat tunnistamaan vahingollisia kultteja (Freedom Of Mind.)

Kulteille on ominaista jäseniltä vaadittava sitoutuminen, joka voi ilmetä jäsenten ihmissuhteiden ja taloudellisten asioiden kontrollina, yhteisasumisena, yhtenäisenä pukeutumisena tai muuna kontrollin keinona. Kulteisissa on lähes poikkeuksetta aina yksi tai useampi karismaattinen johtaja, joka toimii

koko yhteisön yläpuolella ja linkkinä Jumalan ja yhteisön välillä. Kulteille ominaista on ulkomaailmasta eristäytyminen, vahva ”me vs. muut”-asetelma ja ulkomaailman tuomitseminen syntiseksi ja vaaralliseksi (Dawson 2006: 26–28.)

1.6 Eettiset kysymykset

Koska primääriaineistona käyttämäni kirja on julkaistu teos, ei tietosuojalaki ja anonymiteetin huomioon ottaminen ole tutkielman tekoa ohjaavia seikkoja. Kaikki nimet, joita esille tulee, ovat samoja kuin kirjassa esiintyneet henkilöt. Osa kirjan henkilöistä ja paikannimistä on muutettu, mutta käytän niitä nimiä, joita kirjoissa käytetään. Kertomuksessa tulee esille arkoja aiheita, joten niiden käsittely uhreja kunnioittavasti on tärkeää. Käytän uhri-sanaa tietoisesti, koska kertomuksen päähenkilö käyttää sanaa ja Neville Cooper on saanut lainvoimaisen tuomion teostaan.

Neville Cooper vaihtoi nimensä Hopeful Christianiksi 1990-luvun taitteessa, mutta selvyuden vuoksi käytän hänestä nimeä Neville. Otan tässä huomioon myös sen että hänen nimensä oli Neville Cooper hänen perustaessaan yhteisön. Lilia Tarawa käyttää molempia nimiä kirjassaan, vaikkakin enimmäkseen hän käyttää nimeä Hopeful.

2 Aineisto ja metodit

2.1 Aineisto

Tutkimusaineistona tutkielmassa on Lilia Tarawan vuonna 2017 julkaisema *Daughter of Gloriavale: My Life in a Religious Cult*, joka on Tarawan omaelämäkerta.

Tarawa käy läpi kirjassaan yhteisön historiaa ja heijastelee omia kokemuksiaan skandaalien ja rikossyytteiden keskellä samalla pohtien suhdettaan isoisäänsä, Neville Cooperiin. Hän kertoo perheensä prosessista, kuinka hän ja hänen muu perheensä alkoi kyseenalaistamaan yhteisön arvoja ja kontrolloivaa ilmapiiriä. Tarawa kertoo myös taustat ja syyt lähtemispäätökselle ja miten elämä on yhteisöstä poislähdön jälkeen sujunut. Myös suhde uskontoon on pohdinnan aiheena.

Keskityn tutkielmassa analysoimaan teosta sen aikaisella tiedolla. Tuon tutkielman johdannossa esille yhteisön nykytilaa, mutta analyysissä tarinat käydään läpi kuten ne on kirjoissa kerrottu.

2.2 Narratiivinen analyysi tiedontuottamisen metodina

Valitsin tämän tutkielman metodiksi narratiivisen analyysin. Narratiivisuus tutkimuksessa on aineiston analyysin lähestymistapa, joka keskittyy kertomuksiin tiedon tuottajana, välittäjänä ja rakentajana. Tässä tutkielmassa käytän toista yleistä narratiivisen analyysin tuottamistapaa, eli kohteena on valmis kertomus. Toinen narratiivisen tutkimusotteen käyttötapa on kertomusten tuottaminen (Hänninen 2015: 171–173.)

Narratiivinen lähestymistapa tutkimuksessa mahdollistaa monien eri näkökulmien käytön.

Narratiivisuus on noussut isomman tiedeyleisön tietoon 1990-luvulta lähtien, kun alettiin puhua narratiivisesta käänteestä ihmistieteissä. Ilmiötä on kutsuttu myös käänteeksi kohti konstruktivismia ja kertomusten kuuleminen ja tuottaminen on iso osa tietämisen prosessia (Heikkinen 2015: 155).

Edellä mainituista syistä koin narratiivisen analyysin mieleiseksi metodiksi, koska sen kautta pääsee syvemmälle tutkimusaineistoni kertomusten sisältöön.

Esille tullut konstruktivismin käsite tarkoittaa sitä, että ihminen rakentaa, eli konstruoi oppimansa tiedon ja oman identiteetin kertomusten välityksellä (Heikkinen 2015: 156–157). Tutkimusaineiston kertomus on kertojan kasvutarina, jossa korostuu ymmärryksen ja tiedon lisääntyminen, jonka myötä ymmärrys vanhempien lähtöpäätöksestä on syntynyt. Ne ovat myös kertomus identiteetin rakentumisesta ja muutoksen edessä uudelleenarvioinnista. Kertomuksissa siis korostuu se, miten

jäsenen tieto maailmasta (yhteisössä ja sen ulkopuolella) ja omasta itsestään on jatkuvan kehityksen alaisena (Heikkinen 2015: 157.)

Tutkimusaineiston teos on omaelämäkerta, joka keskittyy tietyn elämänvaiheen ympärille. Tämä on kertomuksen analyysin kannalta suotuisaa, koska tiiviimmin tiettyihin aiheisiin syventyvät elämäkerrat ovat helpompia tulkita juonellisesti kuin koko elämäntarinaa kuvaavat kertomukset (Hänninen 2015: 171). Hänninen tuo myös esille Dan McAdamsin kehittämän elämäntarina-analyysin, jossa keskitytään haastatteluiden avulla tuotetun elämäntarinan keskeisiin teemoihin, yleiseen sävyyn, huippu- ja pohjakohtiin sekä tarinassa esiintyviin henkilöihin. Myös kielikuvat ovat osa elämäntarina-analyysin tarkastelun kohteita (Hänninen 2015: 179–180).

3 Analyysi

Seuraavissa alaluvuissa käsitellen Lilia Tarawan kertomusta neljän eri teeman kautta. Aluksi käyn läpi kirjoittajan kokemuksia yhteisössä asumisesta ja yhteisön toiminnasta. Käsitellen kertomuksessa esiintyviä seikkoja, jotka tukevat vahingollisen kultin käsitettä. Perehdyn myös karismaattisen johtajuuden ilmiöön, kun käyn läpi kertomuksen kuvausta Gloriavalen johtajasta, Neville Cooperista. Kolmannessa alaluvussa käyn läpi niitä ratkaisevia tekijöitä, jotka vaikuttivat jäsenen lähtöpäätöksiin. Viimeisenä käsitellen lyhyesti Tarawan elämää yhteisön ulkopuolella, hänen ajatuksiaan kristillisestä elämästä ja suhteestaan uskossa olemiseen. Kappaleissa esiintyvät suorat lainaukset ovat minun itseni vapaasti suomentamia.

3.1 Gloriavale kotina

Tarawan kertomuksesta välittyy läpi kirjan ristiriitainen suhde yhteisöön ja siellä asumiseen. Lilia Tarawa syntyi ja kasvoi nykyisessä Gloriavalessa. Kertomuksessa tarinat keskittyvät yhteisön kontrolloivaan ja suljettuun tunnelmaan, mutta muistelmissa on omistettu lukuja myös yhteisön hyvälle puolelle. Hyvien puolien muistelu jää kuitenkin negatiivisten kokemusten varjoon. Tämä on ymmärrettävä seikka, koska elämäkerrallisissa tarinoissa kertoja pyrkii perustelemaan valintojaan ja tapahtumien merkitystä nykyhetkeen sitoen (Kosonen 2009, 282–283). Tässä tapauksessa nykyhetki on Tarawan uusi elämänsä Gloriavalen ulkopuolella, jolloin perustelut yhteisön jättämiselle ovat avainasemassa.

Tarawa mainitsee yhteisössä elämisen vahvuutena yhteisöllisyyden, perheen ja vahvat ihmissuhteet. Tämä on hyvin yleinen seikka, minkä uskonnollisten yhteisöjen jäsenet tuovat esille yhteisön kohdatessa kritiikkiä. Uskonnolliset yhteisöt käyttävät yhteisöllisyyttä ja läheisiä ihmissuhteita myös rekrytointikeinoina, jolloin uusi jäsen kokee tulevansa hyväksytyksi ja rakastetuksi yhteisössä, jonka jälkeen yhteisön arvomaailman juurruttaminen sujuu helpommin. Yhteisöllisyys toimii myös aseena jäsentä vastaan, jos tämä alkaa kyseenalaistamaan yhteisön sääntöjä tai päättäjien auktoriteettia (Dawson 2006: 77–80.)

Tarawa kuvailee laajasti yhteisön arkea. Hän kertoo mitä (hänen) normaaliin arkipäivään sisältyi, millaisia juhlia ja muita tapahtumia yhteisössä järjestettiin ja millaisia lomamahdollisuuksia heille oli tarjolla. Tarawan päivä alkoi aamuvarhaisella, tunteja ennen koulun alkua. Yhteisön nuoret tytöt autoivat yhteisön naisia ruuanlaitossa, siivoamisessa, ompelussa ja muissa kotitaloustöissä. Tehtäviä vuoroteltiin, jotkut töistä painottuivat iltapäiville, toiset aamuille. Jos Tarawa oli keittiövuorossa, hän meni aamuisin auttamaan aamiaisen tarjoilussa. Gloriavalessa valmistettiin kaikki ruoka alusta asti itse ja tarjoiltiin koko yhteisölle.

Yhteisöllisyyden vahvuudet ovat tärkeässä roolissa kun tarkastellaan elämäntapayhteisöjen toimintaa. Elämäntapayhteisöissä ryhmän merkitys on suuri ja sosiaaliset suhteet muokkaavat ryhmän toimintaa ja edesauttavat yhteisen päämäärän saavuttamisessa. Jotta konflikteilta vältyttäisiin, on yksilön ja yhteisön toimittava vastavuoroisesti. Yhteisön tulee antaa jotain yksilölle ja yksilön yhteisölle (Sargent & Sargisson 2004, 174.)

Tarawa kuvailee seikkaperäisesti yhteisön arkea ja sääntöjä. Tarawan kuvaukset tarjoavat kattavan kuvauksen naisten elämästä yhteisössä, joka oli paljolti erotettu miesten elämästä ja varsinkin nuoret tytöt ja naimattomat naiset pidettiin pääosin erossa vastakkaisesta sukupuolesta. Naisten asema oli myös selvästi alisteinen miehiin nähden, joka korostui yhteisön opeissa³.

”Naisten tulee aina olla alisteisena miehille ja tämän he osoittavat näkyvästi, varsinkin rukoillessa peittämällä päänsä yksinkertaisella huivilla”. –*What We Believe* Luku 6

Naisten alisteinen asema on useasti esiintyvä piirre monissa uskonnollisissa yhteisöissä, mutta ne korostuvat erityisesti suljetuissa yhteisöissä. Alisteinen asema on useasti perua valtavirtauskonnon arvoista, joten sen jatkuminen uusien uskonnollisten liikkeiden keskuudessa on helppoa. Monesti liikkeet julistavat olevansa tasa-arvoisia, mutta naiset ovat silti alisteisia aviomiehelleen ja muille liikkeen miehille (Boeri 2002). Myös Elizabeth Puttick on tutkinut naisten asemaa uusissa uskonnollisissa liikkeissä ja hän toteaa osuvasti naisten aseman olevan paradoksaalinen suhteessa yhteisöjen toimintaan. Samalla kun naiset nähdään omistautuvina jäseninä, ei heille kuitenkaan anneta yhtäläisiä etuja ja oikeuksia kuin miespuolisille jäsenille. Puttick toteaa että naisten usko nähdään monesti vähempiarvoisena, langenneina tai kelpaamattomina valaistumiseen (Puttick 2003, 230).

Tarawa kuvaa paljon myös koulua, jossa oli ankara kuri, eikä fyysisiltä rangaistuksilta vältytty. Tarawa kertoo eräästä kohtauksesta, kun liikuntatunnilla hänen luokkatoverinsa tapansa mukaan pelleili ja hauskuutti luokkatovereitaan:

”Jubilant mutisi ja lähti kentältä, mutta heitti vielä viimeisen nokkavan kommentin. Nathaniel ryntäsi hänen peräänsä ja saatuaan tämän kiinni, potkaisi tätä ja löi poikaa päähän. Peli keskeytyi ja koko luokka seurasi järkyttyneenä vierestä, miten Nathaniel potki luokkatoveriamme uudestaan ja uudestaan. Hän pakotti pojan kävelemään ja jatkoi tämän lyömistä päähän ja potkimista – – Jubilant itki ja yritti suojella itseään kävellessään tietä kohti päärakennusta.” Luku 15

Opettajalle ei tullut tapauksesta mitään seuraamuksia, koska yhteisön oppien mukaan kuritonta lasta tulee kurittaa. Tämä tapaus sysäsi liikkeelle Tarawan alati kasvavan kyseenalaistuksen yhteisön oppeja

³ . Tarawan kirjassa luvut alkavat aina lainauksella Gloriavalen *What we Believe* -julistuksesta.

vastaan. Fyysinen vallankäyttö on yksi BITE-mallin käyttäytymisen kontrollin muodoista (Freedom of Mind). Fyysinen väkivalta ilmenee uskonnollisissa yhteisöissä usein lasten kurittamisena, mutta myös aikuiset jäsenet voivat joutua fyysisen kurituksen kohteeksi. Lasten kurittamista perustellaan Raamatun sananlaskuissa esiintyvällä ”joka vitsaa säästää, se lastaan vihaa”. Ruumiillista kuritusta perustellaan myös rakkaudellisena tekona, jonka tarkoitus on edesauttaa jäsenen tietä kohti hyvyyttä ja oikeaa käytöstä (Linjakumpu 2015: 157–159). Lasten kurittaminen ei ilmentynyt vain fyysisenä kurituksena, vaan lapset joutuivat kokemaan myös henkistä kuritusta ja rangaistuksia. Tarawa kuvailee muita tapauksia, joissa lasta rankaistiin erilaisilla tavoilla. Ruuan kieltäminen oli yksi yleisimmin käytetyistä rangaistuksista. Ruuan kontrollointi on yleinen keino pitää yhteisön jäsenet alistettuina. Kun perustarpeiden täyttyminen estetään, on henkilöä helpompi kontrolloida ja ohjata jäseniä johtajan ja yhteisön haluamaan suuntaan. Ihmisestä tulee haavoittuvaisempi ja alistuvampi (Robertson 2024: 23–24).

Koulupäivän jälkeen lapset tekivät lisää kotitaloustöitä, kunnes oli aika syödä illallista ja valmistautua nukkumaan. Yhteisössä pidettiin huolta siitä, ettei kukaan laiskottele tai jää toimeettomaksi. Tällaista mallia on myös kuvattu yhdeksi BITE-mallin käyttäytymisen kontrollin osaksi. Kun ihminen pysyy kiireisenä, eikä aikaa omille ajatuksille juuri ole, on tämä helpompi pitää uskollisena yhteisölle (Freedom of Mind). Myös aikuisten päivät kuluivat töitä tehden, perheiden yhteinen vapaa-aika oli vähäistä, eivätkä perheet olleet koskaan keskenään, vaan läsnä oli samassa parakissa asuvat toiset perheet. Ainoat hetket milloin perheet olivat yksin, olivat lomat. Mutta lomallekaan ei saanut lähteä ilman Neville Cooperin suostumusta, eikä jäsenet saaneet itse päättää mihin lomallaan suuntaisivat.

Yksi tärkeistä virstanpylväistä yhteisössä oli 16-vuotiaana suoritettava Sitoutuminen, jossa nuori lausuu valan ja sitoutuu noudattamaan Jumalan lakia ja uskollisuuttaan yhteisölle. Riitin voi katsoa olevan samankaltainen kuin katolisen kirkon ensimmäinen ehtoollinen tai luterilaisen kirkon ripille pääsy. Se on merkittävä tapahtuma nuoren elämässä ja sen jälkeen nuoren katsotaan olevan aikuinen ja kykenevä palvelemaan Jumalaa täydellä sitoutumisella. Tarawa kuvaa elämäkerrassaan riittiin valmistautumista ja tapahtumapäivää ympäröiviä tapahtumia.

”Minun täytyy suorittaa julkinen Sitoutuminen, suojellakseni vanhempiani silmätikkuna olemiselta ja puhdistaa perheeni nimi. Jos julistan tottelevaisuuteni, häpeä perheeni yltä on poistettu” Luku 23

” Ymmärrän että on olemassa paikka, jonka Jumala on naisille määrännyt ja paikkani on aina olla alistua miehille, pitää huolta kodista ja luonteeni tulee olla hillitty ja hiljainen. Lupaan pukeutua säädyllisesti ja toimia siveellisesti, en koskaan haureutta tai aviorikosta tehden. En koskaan hyväksy avioeroa tai uudelleen naimista. En koskaan hyväksy ehkäisyä enkä aborttia. Tiedän Kristuksen olevan tärkein asia elämässäni. Aion rakastaa ja totella häntä, hän tulee aina ennen perhettäni, itseäni ja aion hylätä kaikki jotka yrittävät kääntää minut pois Kristuksen ja hänen kirkkonsa luota. ” Sitoutumisen vala työille, luku 23

Gloriavalen johto oli antanut luvan eräälle uutisryhmälle tulla kuvaamaan yhteisön elämää ja Tarawan Sitoutuminen pääsi osaksi dokumenttia. Kun Tarawa kuvailee uutisryhmän saapumista, hän muistelee varsinkin juontajan tekemää haastattelua, johon Tarawa ja muut Sitoutumisen suorittavat tytöt osallistuivat. Tarawa kertoo, miten juontaja oli ollut ihmeissään ja jopa järkyttynyt, kun Gloriavalen tytöt olivat valmiita menemään naimisiin ja hankkimaan 15-vuotiaana, ilman kyseenalaistamista. Juontaja oli myös kysellyt tytöiltä oliko näillä minkäänlaisia urahaaveita, joihin nämä olivat vakavasti vastanneet naisen paikan olevan kotona, eikä heidän kuulu tehdä miesten töitä. Se mikä oli yhteisön nuorille itsestäänselvyys, oli ulkopuolisille patriarkaalista alistamista. Tämä oli vain yksi niistä syistä, miksi yhteisön johtajat pitivät huolta, ettei ulkomaailma pääse turmelemaan heidän lapsiaan.

Gloriavalessa ei viikonpäiviä tai kuukausia kutsuttu nimillä, vaan ne oli nimetty numerojärjestyksessä: Ensimmäinen päivä, Toinen päivä, Kolmas kuukausi, Neljäs kuukausi jne. Syytä tälle käytännölle ei kerrottu, mutta näkemykseni ja oppimani mukaan sen voi ajatella olevan yksi muoto lahkojen harjoittamasta kontrollista. Nimeämällä niinkin universaalit asiat kuin viikonpäivät ja kuukaudet eri tavalla kuin muu maailma, yhteisö korostaa erkaantumistaan ja eroaan ulkopuoliseen maailmaan. Gloriavalessa ei juhlistu myöskään syntymäpäiviä, joulua eikä pääsiäistä.

3.2 Neville Cooper – Jumalan mies?

Tarawan kertomuksessa painottuu vahvasti kuva Neville Cooperista vahvana, karismaattisena ja tiukkana johtajana. Karisma on käsite, joka kuvaa yksilön voimakasta vaikutus- ja viehätysvoimaa (Vilenius 2017: 29). Cooperia kuvaillaan hyvin päättäväisenä ja määrätietoisena miehenä, jolle perhearvot olivat tärkeitä, mutta perinteisen konservatiivisia. Hän oli selkeä perheen pää, jonka päätöksiä ei kyseenalaistettu.

”Neville nähtiin aina Jumalan miehenä ja ihmiset eivät uskoneet hänen koskaan tekevän mitään väriin. Kaikki hänen tekonsa oikeutettiin hyvällä tarkoituksella.” Luku 3

Neville Cooper oli yhteisön kantava voima alusta lähtien. Hänen karismansa ja määrätietoisuutensa herättivät ihailua ja yhteisö kasvoikin melko nopeasti. Uudet jäsenet arvostivat Cooperin perhelähtöisiä, kristillisiä arvoja ja tukivat tämän haavetta rakentaa utopistinen kristillinen yhteisö, jossa kaikki on yhteistä ja jäsenet toimivat lähimmäisen rakkaus johtavana arvona. Kaikille oli kuitenkin selvää, kuka yhteisön johtaja on. Neville Cooper vakiinnutti asemansa yhteisön johdossa, eikä sitä ole koskaan kyseenalaistettu. Cooper oli se, joka sanoi aina viimeisen sanan. Yhteisössä elettiin täysin hänen oppiensä ja sääntöjensä mukaan, eikä niitä tullut kyseenalaistaa, koska muuten kyseenalaistaisi Jumalan. Jäsenet uskoivat yhteisön johtajan olevan suorassa yhteydessä Jumalaan.

Kun yhteisössä elävät nuoret tulivat naimaikään, oli päätösvalta parienmuodostamisesta Cooperilla. Hän päätti ketkä nuorista naisista ja miehistä olivat kypsiä ja valmiita avioliittoon ja perheenperustamiseen. Hän myös päätti ketkä menevät naimisiin kenenkin kanssa. Hän saattoi kuunnella nuorten toiveita, mutta lopullinen sana oli aina hänellä. Perusteluna oli aina Jumalan tahto. Edellä kuvattu toiminta on uskonnollisten yhteisöjen ja varsinkin kulttien sisällä yleistä. Seksuaalisuuteen ja ihmissuhteisiin liittyvät päätökset eivät ole yksilön omia päätöksiä, vaan ne päätetään hänen puolestaan. Tämä liittyy BITE-mallin ensimmäiseen osaan, eli käyttäytymisen kontrolliin. Jäsenet eivät ole itse vastuussa suurista päätöksistä, vaan heidät on opetettu antamaan valta johtajalle (Freedom of Mind).

Kulteille on tyypillistä suhtautua seksiin ja seksuaalisuuteen valtavirrasta poikkeavalla tavalla. Kontrolloidessaan ihmisten seksuaalisuutta ja suhteita, kultit pyrkivät haastamaan sosiaalisia valtasuhteita ja määrittelemään uudestaan suhdetta ylikuonnolliseen, koska seksuaalisuus nähdään niin vahvana osa ihmisen psyykettä (Dawson 2006, 131). Gloriavalen kohdalla suhtautuminen oli perinteisten konservatiivisten kristinuskon oppien mukaista, eli seksi kuului avioliittoon ja oli vain naisen ja miehen välistä. Kuitenkin tytöt olivat yhteisön oppien mukaan valmiita avioliittoon kuukautisten alettua, sillä niiden nähtiin olevan merkki sukukypsydestä. Tarawan kertomuksessa ei kuitenkaan tule ilmi että tyttöjä olisi naitettu alle 16-vuotiaina, johtuen Uuden-Seelannin laeista, jotka tosin Neville Cooperin mielestä puuttuivat liikaa ihmisten oikeuksiin.

Neville Cooper syyllistyi seksuaalirikoksiin ja sai vuonna 1995 tuomion kolmesta eri rikoksesta. Yksi miehen uhreista oli tämän poika Phil Cooper, joka on kertonut tarinansa vuonna 2009 julkaistussa kirjassa *Sins of the Father – Long Shadow of a Religious Cult*, jonka on kirjoittanut Fleur Beale. Rikosten sisältöä ei ole tarkemmin eritelty, mutta uhrit olivat 12–19 vuotiaita. Kulttijohtajien tekemät seksuaalirikokset ovat enemmän sääntö kuin poikkeus. Valta juovuttaa ja avaa mahdollisuuden käyttää ihmisiä hyväksi, kun nämä kyseenalaistamatta tottelevat ja ihailevat karismaattista johtohahmoa. Tällainen valtasuhde ei synny tyhjiössä, vaan vaatii vahvan siteen johtajan ja seuraajien välillä, jossa keskiössä ovat äärimmäinen usko ja luottamus (Dawson 2006, 153).

”Mitä tiedän Neville Cooperista, on se, että hän oli äärimmäisyyksien ihminen. – – Nevillelle tyypilliseen tapaan hän päätti korjata ongelman, mutta tyylilleen uskollisesti hän teki sen äärimmäisyyksiin menemällä. – – Hän alkoi saarnaamaan ettei siellä ole väliä, jos lapset näkevät vanhempansa harrastamassa seksiä. – – ’Älkää pelätkö puhua lapsillenne seksistä’ ”
– Tarawa kertoo isoisänsä suhteesta seksiin ja seksuaalisuuteen, luku 3

Neville Cooperilta täytyi myös pyytää hyväksyntä lasten nimille. Hän vaihtoi oman nimensä Hopeful Christianiksi pian sen jälkeen, kun yhteisö muutti nykyiselle sijainnilleen. Hän vaati nimien vaihtoa myös muilta jäseniltä. Nimien tuli kuvastaa puhtaita, kristillisiä arvoja. Jokainen nimi piti aina

vahvistaa Cooperilta ja jos hän ei hyväksynyt nimeä, täytyi jäsenen keksiä uusi. Tarawa kertoo kirjassaan siitä, miten hänen perheensä joutui vaihtamaan sukunimen Tarawa nimeen Just. Perheen vanhemmat pysyivät kuitenkin lujana ja perhe sai muuten pitää omat nimensä, vain sukunimi vaihtui.

Tarawa oli itse nuori lapsi kun hänen isoisänsä joutui vankilaan. Hän kertoo saaneensa tietää totuuden isoisän vankilatuomiosta vasta nuorena aikuisena. Yhteisön johtajat olivat pimittäneet oikean syyn ja syyttivät ulkomaailmaa ennakkoluuloista heidän elämäntapaansa kohtaan. Kulteille on tyypillistä huolehtia valloillaan olevasta narratiivista omien etujen mukaisesti. Yhteisön sisällä syntyvät epäilykset pyritään tukahduttamaan mahdollisimman tehokkaasti, jottei ryhmän jäsenet alkaneena laistamaan auktoriteetteja. Toiminnalla edesautetaan kulteille ominaista ”me vastaan muut” -asetelmaa, jolloin oma ryhmä nähdään turvallisena ja luotettavana, ulkopuoliset uhkana (Miettinen & Pelli 2017: 169–190; Freedom of Mind.)

Tarawa kuvaa kirjansa lopussa sitä, miten lopulta vuosien jälkeen hän ymmärsi millainen mies hänen isoisänsä lopulta oli. Tässä vaiheessa hän oli ollut poissa yhteisöstä jo vuosia. Perhe kävi kuitenkin visiitillä Gloriavalessa ja visiitin jälkeen hän lopulta tajusi millainen ihminen Cooper oli. Hän kertoo:

”– isoisäni oli äärimmäinen kulttijohtaja, joka hyväksikäytti sitä voimaa, joka hänellä oli suhteessa yhteisöön. Minäkin olin hänen totalitaarisen ja despoottisen vallan uhri.” Luku 38

3.3 Hyvästit yhteisölle

Tarawa käy tarinassaan läpi lukuisia erilaisia kohtaamisia ja keskusteluja, joissa yhteisön johtavat miehet painostavat ja uhkailevat jäseniä, jotka harkitsevat lähtemistä. Tarawa kertoo, miten hänen vanhempansa oli kutsuttu niin kutsuttuun ”Miesten kokoukseen”, kun nämä alkoivat pohtia elämää yhteisön ulkopuolella, jotta voisivat täyttää velvollisuutensa vanhempina ja tukea myös ulkopuolella asuvia lapsiaan. Näissä kokouksissa päättävässä asemassa olevat miehet saattoivat puhua ja painostaa lähtijää tuntikausia. Useasti lähtöä harkitseva jäsen murtui ja päätti lopulta jäädä yhteisöön. Aini Linjakumpu on teoksessaan *Uskonnon varjot – Hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä* todennut tällaisen painostuksen olevan hyvin tyypillistä tiiviissä yhteisöissä ja yhteisöstä lähteminen on tehty tarkoituksella hankalaksi. Yhteisöt saattavat tehdä lähtemisestä vaikeaa käytännötasolla, esimerkiksi pidättämällä jäsenen henkilökohtaisia varoja, jolloin lähteminen olisi taloudellisesti haitallista. (Linjakumpu 2015: 210–211).

Gloriavalen johtajat antoivat Tarawan vanhemmille erilaisia vapauksia, kuten enemmän oikeuksia matkustella, pitääkseen nämä tyytyväisenä. Joskus suljetut uskonnolliset yhteisöt antavat erivapauksia jäsenilleen, muttei kevyin perustein. Linjakumpu perustelee tätä sillä, että yhteisön jäsenmäärän ja yhteisöllisen rauhan säilymiseksi joillekin voidaan tarjota ns. vapaamatkustamista, eli heille suodaan

vapautuksia yhteisön säännöistä. Tällainen on yhteisölle haastavaa, koska se joutuu jatkuvasti tasapainoilemaan pitääkseen yllä tarpeeksi jännitettä ulkomaailman ja yhteisön välillä. Jos jännite katkeaa, voi ulkomaailman vaikutukset rappeuttaa yhteisön (Linjakumpu 2015: 208.)

Kuitenkin yhteisön jonkinasteisesta joustamisesta huolimatta, Tarawan perheen päätös lähteä yhteisöstä vahvistui vuosien saatossa. Aini Linjakumpu esittelee Tom Darrandin ja Anson Shupen⁴ [1983] seitsemän vaiheen erkaantumisen prosessin, jonka kautta voimme tarkastella Tarawan perheen prosessia: Ensimmäisessä vaiheessa yhteisön sisällä kehittyi tilanteita, jotka epätavallisuudellaan aiheuttavat jäsenessä kyseenalaistamisen tunteita. Tarawan vanhemmissa ensimmäiset ajatukset siitä, ettei kaikki ole kohdillaan, syntyivät sen jälkeen, kun Neville Cooper alkoi suhtautua ja puhua seksistä ja seksuaalisuudesta avoimemmin, mennen koko ajan vain pidemmälle ajatustensa kanssa.

Vuosien aikana useampia Tarawan sisaruksista lähti yhteisöstä, joka loi synkän varjon koko perheen ylle. Vanhemmat pyrkivät jatkamaan muun perheen elättämistä yhteisön sääntöjen mukaan, mutta erimielisyydet ja kasvava epäluulo veivät lopulta voiton ja päätös lähtemisestä syntyi. Tässä tiivistetty prosessin seuraavat vaiheet: jäsen pyrkii aluksi tukahduttamaan kielteiset tunteet ja jatkamaan arkea kuten ennenkin, mutta kriittiset tunteet yhteisön ja johtajien toimintaa kohtaan nousevat takaisin pintaan. Epäilysten kasvaessa syntyy kuitenkin taas vastareaktio ja jäsen pyrkii takaisin niihin ajatuksiin, joita hänellä oli ennen ensimmäisiä epäilyksen ajatuksia. Tämän jälkeen jäsen kuitenkin alkaa jättäytyä pois yhteisön tapahtumista, kunnes alkaa jo kyseenalaistamaan johtajia ja sääntöjä niin, että lopulta päätös lähtemisestä on pysyvä. Monesti tilanne eskaloituu, kuten kävi Tarawan perheen tapauksessa. Erkaantumisen seitsemän kohdan teoria on hyvä esimerkki siitä, miten vaikeaa lähteminen vahingollisesta ympäristöstä on. Samankaltaisuutta esiintyy myös väkivaltaisista ihmissuhteista lähtemisessä (Linjakumpu 2015: 211.)

” Isäni ei kertonut meille lapsille paljoa Miesten kokouksesta koska hän halusi suojella meitä jotta meillä olisi vain hyviä muistoja Gloriavalesta. – – Äitini kertoi minulle hiukan siitä mitä kokouksessa oli tapahtunut. ’Se oli hirveää. He repivät isäni henkisesti kappaleiksi ja kiroivat hänet Pedon merkillä’ – – Ei ihme että isäni oli itkenyt. Se vain vahvisti minulle sen, että oli ollut oikein lähteä.” Luku 32

3.4 Elämä ulkopuolella

Tarawa ei siis itse tehnyt päätöstä lähteä, vaan hänen vanhempiensa erkaantuessa yhteisöstä myös hänen ajatuksensa ja näkemyksensä joutuivat muokkaantumaan uuden, ulkoisen maailman edessä.

⁴ Darrand Tom Graig & Shupe, Anson 1983. *Metaphors of Social Control in a Pentecostal Sect*. New York: The Edwin Mellen Press.

Kun ympärillä ei enää ollut tiukkojen päivärutiinien täyttämää arkea, Tarawa sai mahdollisuuden pohtia suhdettaan uskoon ja Jumalaan. Hän koki pitkän aikaa hyvin ristiriitaisia tunteita miettiessään yhteisöä ja ulkomaailmaa. Samaan aikaan hän oli innoissaan uusista sallituista asioista, mutta koki syviä syyllisyyden tunteita ja pelkoa yhteisöstä erkaantumisen vuoksi. Nämä tunteet korostuivat aina Tarawan osallistuessa uuden kirkkonsa järjestämiin nuorten aikuisten iltoihin.

Pelko, ahdistus ja syyllisyyden tunteet ovat uskonnollisista yhteisöistä lähteneiden keskuudessa erittäin yleisiä. Lähteneet voivat kokea syviä syyllisyyden ja epävarmuuden tunteita, koska vuosikausia opetettu elämäkatsomus ei katoa ihmisen elämästä hetkessä, vaan entisen elämän arvot ja opetukset pyrkivät pinnalle uudessa elämäntilanteessa. Uskonnolliset ihmiset voivat kokea pettäneensä uskonsa, koska eivät enää koe uskoaan niin kuin on aiemmin opetettu. (Linjakumpu 2015: 221–223). Tarawalla pelko helvettiin joutumisesta ja Jumalan hylkäämäksi tulosta olivat vahvasti läsnä ensimmäisten kuukausien aikana lähdön jälkeen.

”Äitini oli suunniltaan siitä, ettei johtajat olleet antaneen suostumusta perheemme lähdölle. ’Olemme tuohon tuomittuja, olemme tuohon tuomittuja’ – – Kahden tunnin matkustamisen jälkeen pakettiautomme hajosi. Höyry nousi konepellin alta ja äiti itki ’Jumala on kironnut meidät! Tämä on merkki ettei meidän olisi pitänyt lähteä’.” Luku 32

Tarawan elämä yhteisön ulkopuolella oli uutta, jännittävää ja hyvin erilaista. Hän opetteli pukeutumaan uudella tavalla, hän sai käyttöönsä oman pankkikortin ja alkoi tehdä töitä rahaa ansaitakseen. Hän kertoo kuinka kävi ensimmäistä kertaa ostoksilla ja kuvailee tarkasti millaiset vaatteet hän valitsi:

”Lopulta päädyin valitsemaan tiukat farkut ja palmikkoneuleen. Valitsen sen, koska se muistutti minua isoisä Hopefulin palmikkoneuleista ja minä yritin pitää edes pienen yhteyden entiseen maailmaani.” Luku 33

Irrottautuminen tiiviistä yhteisöstä jättää jälkensä ja se vie aikaa. Mitä tiiviimpi yhteisö on ollut, sitä kauemmin entisellä jäsenellä kestää päästä vaikutuksen alaisuudesta pois (Linjakumpu 2015, 220–223; Miettinen & Pelli 2017, 218–219). Prosessiin kuuluu usein myös halu pitää kiinni jostain, mikä muistuttaa entisestä elämästä, koska identiteetti on rakentunut niin vahvasti yhteisöissä vietettyjen vuosien kautta. Se voi näyttäytyä edellä kuvatulla tavalla hyvin pienten, arkisten asioiden kautta, mutta sen merkitys on henkilölle suuri. Tarawan tapauksessa kyse ei ollut vain yhteisön johtajasta, vaan myös hänen omasta isoisästään, jolloin emotionaalinen side on vahvempi.

Lilian kuvaus uudesta vapaasta elämästä muistuttaa kenen tahansa nuoren, alle parikymppisen ihmisen elämää. Shoppailua, alkoholikokeiluja, ystävien kanssa juhlimista, omien rajojen testaamista. Hän juhli syntymäpäiväänsä ensimmäistä kertaa. Katsoi uutisia. Uutiset olivat Gloriavalessa kielletty,

koska ulkomaailman ongelmien ei haluttu välittyvän yhteisöön. Utiskontrolli on informaatiokontrollin muoto, jossa yhteisön jäsenet pidetään pimennossa ympäröivän maailman asioista, jotta omistautuminen ja tunne yhteisön tarpeellisuudesta oman turvallisuuden takaamiseksi korostuvat (Freedom of Mind).

Sydämessään Lilia kertoi yhä olevansa kristitty. Hän kertoo kuinka kaipasi kirkon tuomaa yhteisöllisyyttä ja ystäviä, joten hän pääsi sukulaisten kautta tutustumaan uuteen kirkkoon. Hän kuvailee uutta kirkkoa verraten sitä Gloriavaleen, kuinka jännittävää oli osallistua kirkon nuortenryhmään, jossa tytöt ja pojat saivat olla tekemisissä keskenään. Hän kertoo pohtineensa sitä, miten hänen uudet ystävänsä pystyivät kutsumaan itseään kristityiksi, koska nämä seurustelivat, kuuntelivat rap-musiikkia ja juhlivat. Gloriavaleen opetukset olivat vahvana hänen mielessään, koska siellä korostettiin ulkopuolisten erilaisuutta ja vääräuskoisuutta. Lopulta uuden arjen normalisoituessa, Lilia alkoi kyseenalaistamaan omaa uskoaan kristittyinä. Hän kertoo:

”Jos Gloriavale oli valehdellut niin monesta elämäämme liittyvästä asiasta, mistä muusta he olivat valehdelleet? – En halunnut enää minkään toisen tahon määräävän elämästäni.”
Luku 33

Uskonnollisessa yhteisössä kasvanut Tarawa ei ollut koskaan aiemmin joutunut pohtimaan kristinuskoon liittyviä asioita kriittisesti, koska yhteisössä ei sallittu poikkeavia näkemyksiä. Johtajan saarnat olivat laki, niissä ei ollut mitään kyseenalaistettavaa. Kun Tarawa pääsi pois yhteisön painostavasta ja kapeasta uskon mallista, oli hänellä paljon pohdittavaa. Hänen Gloriavaleessa koettu uskonnollinen näkemys sai lähdön jälkeen uuden merkityksen, jolloin se muuttui negatiiviseksi. Identiteetin rakentuminen ja muokkautuminen uudelleen ilman yhteisöä on yksilöllinen prosessi, jossa uskonnollisella näkemyksellä on iso rooli. Uskonnollisista yhteisöistä irtautuvat ovat kertoneet miten suhde korkeampaan voimaan on muuttunut suoraviivaisemmaksi, kun välissä ei ole ollut erillistä auktoriteettia, joka sanelee säännöt. Myös ateismin puolelle päätyneet ovat painottaneet painottavat oman valinnan merkityksellisyyttä todellisuuden rakentamisessa (Timonen 2013, 123–124). Tarawa kertoo pohtineensa paljon kristinuskon opetuksia ja miten erilaisia tulkintoja siitä on olemassa. Pohdinnat johtivat lopulta ottamaan etäisyyttä uuteen kirkkoon, ja hän alkoi tutkia muita uskontoja ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia. Kirjan lopussa hän toteaa olevansa agnostikko, eikä käsittele suhdetta uskontoon sen enempää.

4 Yhteenveto ja loppupäätelmät

Tarawan kertomat kokemukset Gloriavale-yhteisössä elämisestä sisältävät runsaasti myös hyviä asioita, kuten muistot serkkujen kanssa vietetystä ajasta ja yhteisön tuomasta yhteisöllisyyden tunteesta ja merkityksestä. Monista hänen kertomistaan asioista välittyy tunne siitä, että asiat olivat hyvin eikä hän lapsena ja nuorena osannut juurikaan kyseenalaistaa yhteisön sääntöjä ja elämäntapaa. Kuitenkin hän kertoo myös yksittäisiä esimerkkejä, jotka jo lapsena mietityttivät häntä, mutta joita hän ymmärsi kyseenalaistaa vasta teini-ikäisenä ja yhteisöstä lähdön jälkeen. Kuitenkin kertomuksissa lopulta painottuu näkökulma siitä, mikä yhteisössä oli vikana ja varsinkin miten kuva isoisä Nevillestä muuttui vuosien aikana.

Kertomukset Neville Cooperista ovat selvästi kriittisempiä ja tukevat kulteille tyypillisen karismaattisen johtajan arkkityyppiä. Cooperia kuvataan paljon voimakkailla sanamuodoilla, kuten ”määräsi”, ”päätit”, ”johti”, ”saarnasi”. Hänestä kerrotut asiat painottuvat aina siihen, miten rautaisella otteella mies piti yhteisön järjestyksessä. Muutamassa kohdassa Tarawa kuvaa henkilökohtaista suhdettaan isoisäänsä pehmeämmin sanoin, mutta yleisesti Neville Cooper kuvataan stereotyyppisenä kulttijohtajana.

Tarawa kuvailee arkea ja yhteisön ihmisiä paljon. Näissä kertomuksissa tunnelma on selvästi positiivisempi kuin Cooperia koskevissa kohdissa. Kertomuksista välittyy lämpö ja rakkaus yhteisön jäseniä ja perheenjäseniä kohtaan, joiden taakse jättäminen pois lähtiessä oli Tarawalle kova paikka. Monesti uskonnollisesta yhteisöstä lähteville vaikein paikka on rakkaiden ihmisten ja lähteisten jääminen yhteisöön. Kuten kulteissa on yleistä, ei poislähteneisiin saanut enää pitää yhteyttä ja nämä nähtiin luopioina, jotka ovat kääntäneet Jumalalle selkänsä ja näin ovat vaaraksi muiden uskolle, eli heihin ei saanut enää olla missään yhteyksissä. Tätä kutsutaan karttamiseksi, jonka periaate on tuttu monista tunnetuista uskonnollisista yhteisöistä. Jehovan Todistajat ovat yksi tunnetuimmista liikkeistä, joissa karttaminen on sääntöihin kirjoitettu käytäntö (Linjakumpu 2015, 216–217).

Tarawan kertomusten perusteella yhteisön arkea määrittävät monet kulteille tyypilliset asiat. Pukeutumissäännöt, jäsenten hierarkia, johtajan kaikkivoipaisuus, yhteisön sulkeutuneisuus, sukupuolirollit, mediakontrolli sekä suhtautuminen seksuaalisuuteen ja seksiin ovat kaikki teemoja, jotka toistuvat kultteja käsittelevissä tutkimuksissa.⁵ Tarawan kertomus on monista kultteja käsittelevistä teoksista poikkeava siten, ettei hän itse kokenut fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa. Henkinen väkivalta välittyy kertomuksesta ajoittain rivien välistä, mutta myös suoraan sanoitettuna, kun Tarawa reflektoi lapsuuden ja nuoruuden kokemuksia aikuisena.

⁵ Esim. Boeri 2002; Čaplovičová 2025

Tarawan kuvaukset yhteisöstä lähtemisestä ja elämästä ulkopuolella heijastelee monien muiden samassa tilassa olleiden kokemuksia. Yhteisön säännöt ja opit kulkevat mukana pitkään, eikä irtaantuminen tapahdu hetkessä, vaan saattaa kulkea mukana vuosia. Tarawan kertomuksesta välittyy kuitenkin toivo, omien traumojen käsittelyn tärkeys ja armollisuus itseään kohtaan. Kokemus nähdään osana identiteettiä ja hän kokee vuosien yhteisössä muokanneen hänestä sen ihmisen joka hän on. Hän ei keskity pelkästään negatiivisiin asioihin, vaan pyrkii tuomaan esille myös onnellisia muistoja ja hyviä puolia yhteisöstä. Kuitenkin kuvaukset yhteisön jälkeisestä ajasta ovat selvästi positiivisemmän kontekstin kautta kerrottuja, vaikka myös haasteita ja negatiivisia tunteita käsitellään.

Loppupäätelmäni on, että vaikka monet asiat yhteisössä näyttäytyivät Tarawalle jälkikäteen kulttimaisina, ei hänen kokemuksensa yhteisöstä ole pelkästään negatiivisten asioiden sävyttämä. Kertomus tuo hyvin esille sen, ettei mikään ole niin mustavalkoista, ei edes kulteissa. Usein kultteja käsittelevissä kirjoissa, podcasteissa ja dokumenteissa keskitytään yhteisöjen pimeisiin puoliin, jolloin huomiota saavat yhteisöjen negatiiviset ominaisuudet ja yhteisöissä tapahtuneet rikokset. Tällaisen näkökulman kautta ulkopuolisten on helppo tuomita ja kyseenalaistaa yhteisöön liittyneitä tai jääneitä ihmisiä. Entisen jäsenen omaelämäkerta on tässä tapauksessa laajempaa näkökulmaa antava lähde, joka kuitenkin ei pyri oikeuttamaan yhteisössä tapahtunutta vääryyttä ja rikoksia.

5 Jatkotutkimuksen mahdollisuudet

Gloriavale-yhteisö on edelleen elinvoimainen yhteisö Uudessa-Seelannissa. Neville Cooper, eli Hopeful Christian kuoli vuonna 2018, jonka jälkeen yhteisö on ollut mediassa dokumenttien ja entisten jäsenten julkaisemien kirjojen kautta.

Yhteisössä on tapahtunut 2020-luvulla otsikoihin nousseita seksuaalirikoksia ja yhteisö on Uudessa-Seelannissa otsikoissa aina aika ajoin. Kiinnostus yhteisöä kohtaan on säilynyt ennallaan, mutta sulkeutuneisuus määrittää edelleen Gloriavalen toimintaa. Etnografista tutkimusta yhteisöstä tuskin siis päästään tekemään, mutta muut tutkimusmenetelmät voivat auttaa valottamaan yhteisön toimintaa 2020-luvulla.

Gloriavalen entisten jäsenten kertomuksia ja omaelämäkertoja on ilmestynyt 2020-luvulla lisää, jotka voivat tarjota uutta näkökulmaa viime vuosien ja varsinkin Neville Cooperin jälkeiseen elämään yhteisössä. Miten yhteisö reagoi johtajansa kuolemaan ja miten yhteisön arki ja uudet johtohahmot ovat muokanneet toimintaa ja miten suhde ulkomaailmaan ja mediaan on muuttunut. Uusista kertomuksista voisi toteuttaa narratiivisen tutkimuksen, jossa fokuksena on edellä mainitut seikat. Gloriavalen tutkimuksen voi liittää myös osaksi isompaa kokonaisuutta, jossa tutkitaan karismaattisten suljettujen yhteisöjen toimintaa tai vaikka osana Uuden-Seelannin uskonnollista tilannetta. Mahdollisuuksia on monia.

Lähteet

Aineisto

Tarawa, Lilia 2017: *Daughter of Gloriavale: My life in a Religious Cult*. Auckland: Allen & Unwin. E-kirja.

Tutkimuskirjallisuus

Alanne, Joonas 2025: ”Se on Jumalan käsky”, lapsikaappaaja viestitti – Nyt häntä syytetään erittäin synkistä rikoksista. – *Iltalehti* 7.11.2025. Saatavissa: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/ade7ef88-f5d9-45da-8880-c550ded1f104> Viitattu 12.04.2026.

Alastalo, Simo 2010: Koivuniemen kultin kaltaisia lahkoja tunnetaan Suomesta muutama. – *Kotimaa* 14.12.2010. Saatavissa: <https://www.kotimaa.fi/koivuniemen-kultin-kaltaisia-lahkoja-tunnetaan-suomesta-muutamia/> Viitattu 12.04.2026.

Beale, Fleur 2009: *Sins of the Father – The Long Shadow of a Religious Cult*. Dunedin: Longacre Press. E-kirja.

Bayer, Kurt 2019: Former Gloriavale member convicted of child sex abuse. – *Tautoko Tāne* 1.8.2019. Saatavissa: <https://tautokotane.nz/news/former-gloriavale-member-convicted-of-child-sex-abuse/> Viitattu 14.4.2026.

Boeri, Mirriam W. 2002: Women after Utopia – The Gendered Lives of Former Cult Members. *Journal of Contemporary Ethnography* 31(3): 323–360. https://doi.org.ezproxy.utu.fi:2443/10.1177/0891241602031003003open_in_new

Čaplovičová, Magdaléna 2025: A Feminist Analysis of Power and Authority in Religious Cult: A Case Study of Colonia Dignidad. Department of Gender Studies Diploma Thesis. Praha: Charles University. <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/204269/120515442.pdf?sequence=1>

Center for the Study of Global Christianity 2026: Frequently asked questions. Saatavissa: <https://www.gordonconwell.edu/center-for-global-christianity/research/facts-global-christianity/> Viitattu 12.04.2026.

Cienfuegos, Ana Julia & Cristina Monelli 1983. The Testimony of Political Repression as a Therapeutic Instrument. *American Journal of Orthopsychiatry*, 53(1), 43–51.

<https://doi-org.ezproxy.utu.fi:2443/10.1111/j.1939-0025.1983.tb03348.x>

Dawson, Lorne L. 2006: *Comprehending Cults – The Sociology of New Religious Movements*. Toronto: Oxford University Press. 2nd edition.

Francis, Philip S. 2020: Leaving Evangelicalism. Teoksessa Daniel Enstedt & Göran Larsson & Teemu T. Mantsinen (toim.) *Handbook of Leaving Religion*. Leiden: Brill. 164–174.

https://library.oapen.org/bitstream/20.500.12657/38087/1/9789004331471_webready_content_text.pdf

Freedom Of Mind 2026: BITE Model of Authoritarian Control™. Saatavissa:

<https://freedomofmind.com/cult-mind-control/bite-model-pdf-download/> Viitattu:

13.04.2026.

Gloriavale Christian Community. Saatavissa: <https://gloriavale.org.nz/> Viitattu

14.4.2026.

Heikkinen, Hannu L. T. 2015: Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Juva: Bookwell. 149–167.

Hänninen, Vilma 2015: Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Juva: Bookwell. 168–184.

Kosonen, Päivi 2009: Moderni omaelämäkerta kertomuksena. Teoksessa Samuli Hägg & Markku Lehtimäki & Liisa Steinby (toim.) *Näkökulmia kertomuksen tutkimiseen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 282–293.

Linjakumpu, Aini 2015: *Uskonnon varjot – Hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä*. Tampere: Vastapaino.

Mantsinen, Teemu & Kati Tervo-Niemelä 2020: Leaving Christianity. Teoksessa Daniel Enstedt & Göran Larsson & Teemu T. Mantsinen (toim.) *Handbook of Leaving Religion*. Leiden: Brill. 67–80.

https://library.oapen.org/bitstream/20.500.12657/38087/1/9789004331471_webready_content_text.pdf

Miettinen, Terho & Raija Pelli 2017: *Harhaanjohtajat – Vahvasti uskossa*. Jyväskylä: Docendo.

Mäkilä, Petri 2022: ”Tragedia ei päättynytään vuoden 2004 murhaan” – Tapaus Knutby pääsi kansien väliin Suomessakin. – *Seurakuntalainen* 21.3.2022. Saatavissa: <https://www.seurakuntalainen.fi/uutiset/tragedia-ei-paattynytkaan-vuoden-2004-murhaan-tapaus-knutby-paasi-kansien-valiin-suomessakin/> Viitattu 12.4.2026.

Partridge, Christopher 2006: Johdanto. Teoksessa Christopher Partridge (toim.) *Uusien uskontojen käsikirja – Uudet uskonnolliset liikkeet, lahkot, ja vaihtoehtoisen henkisyiden muodot*. Helsinki: Kirjapaja. 14–24.

Puttick, Elizabet 2003: Women in New Religious Movements. Teoksessa Lorne L. Dawson (toim.) *Cults and New Religious Movements – A Reader*. Blackwell Publishing Ltd. 230–244.

RNZ 2025: Gloriavale leader makes public apology for historic abuse. Saatavissa: <https://www.rnz.co.nz/news/national/539426/gloriavale-leader-makes-public-apology-for-historic-abuse> Viitattu: 12.04.2026.

Robertson, Hailey S. 2024: Coercion, Conversion, Control: Techniques Utilized to Recruit and Indoctrinate New Members into Cult Organizations. *University Honors Theses*. Paper 1457. Portland State University. <https://doi.org/10.15760/honors.1489>

Sargent, Lyman T. & Lucy Sargisson 2004: *Living in Utopia – New Zealand’s Intentional Communities*. New York: Routledge.

Sargisson, Lucy 2004: Justice Inside Utopia? The Case of Intentional Communities in New Zealand. *Contemporary Justice Review* 7(3), 321–333. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi:2443/10.1080/1028258042000266031>

Timonen, Jukka 2013: Identiteetin rakentuminen uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden elämäkertomuksissa. *Elore* 20(2), 121–125.

<https://doi.org/10.30666/elore.79094>

Turner, Lucy 2021: Tales from a Cult Survivor. – *Contact Magazine* 1.11.2021. Saatavissa: <https://stories.uq.edu.au/contact-magazine/2021/tales-from-a-cult-survivor/index.html> Viitattu 12.04.2026.

Vilenius, Merja 2017: *Karsima ja kultit*. Helsinki: BoD – Books on Demand.

Ylä-Jussila, Miikka 2024: Tämän riipaisevan syyn takia nuori perheenisä haluaa lapsensa pois uskonnollisesta yhteisöstä. – *Iltasanomat* 17.10.2024. Saatavissa: <https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000010752658.html> Viitattu 14.04.2026.